

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПРОГРАМ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА СКЛАДАННЯ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Автори статті розглядають особливості вітчизняного ринку програмних продуктів, призначених для автоматизованого ведення бухгалтерського обліку, складання та подання у контролюючі органи звітності. Стаття містить інформацію про ризики, пов'язані з вибором програмного забезпечення для автоматизації обліку та звітності, та характеристику таких програм. Матеріали статті можуть бути використані для подальшого наукового дослідження, навчального процесу та у діяльності господарюючих суб'єктів під час вибору програмного забезпечення для автоматизації обліку та звітності.

Ключові слова: програми автоматизації обліку та звітності, санкції, обмежувальні заходи.

MATUKH S., LOPATOVSKYY V.
Khmelnitsky National University**FEATURES OF SELECTION OF PROGRAMS FOR AUTOMATION OF ACCOUNTING AND COMPILATION OF ACCOUNTABILITY IN UKRAINE**

The authors of the article consider the peculiarities of the domestic market of software products intended for automated accounting, compilation and submission to the controlling bodies of reporting. The article provides information about the risks associated with the choice of software for automation of accounting and reporting, and the characteristics of such programs. The materials of the article can be used for further scientific research, educational process and business entities in the choice of software for automation of accounting and reporting.

Keywords: automation of accounting and reporting, sanctions, restrictive measures.

Постановка проблеми. В умовах потужного розвитку інформаційного суспільства активно під сучасні реалії переходить і ведення бізнесу. На сьогодні більшість підприємств має автоматизовану систему управління, використовуючи для обліку, ведення розрахунків та складання і подання звітності одну або більше спеціалізованих програм. Частина вітчизняних суб'єктів господарювання використовує власні розробки або програми, що написані під їх специфіку діяльності, решта – користується тими продуктами, що наявні на вітчизняному ринку спеціалізованого програмного забезпечення.

Метою статті є розгляд сучасного стану вітчизняного ринку програмних продуктів, призначених для автоматизованого ведення бухгалтерського обліку, складання та подання у контролюючі органи звітності.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглянути ретроспективу появи, впровадження та використання спеціалізованих бухгалтерських програм у вітчизняних підприємств, то можна сміливо говорити про наявність до останнього часу двох монополістів на ринку України у цій сфері. Це продукти великих російських корпорацій, які фактично поділили вітчизняне ринкове середовище навпіл: продукти корпорації «Парус» тримають беззастережну першість у бюджетних установах, натомість продукти товариства «ІС» найбільше використовуються у підприємницьких структурах.

Ситуація на ринку може значно змінитися внаслідок наявних обмежень та заборон щодо співпраці з російськими та проросійськими компаніями, які поступово вводяться в Україні. Зокрема, у квітні 2017 року рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [1] до числа юридичних осіб, на які розповсюджуються обмежувальні заходи (санкції), потрапили в числі інших російські розробники спеціалізованого програмного забезпечення: Товариство з обмеженою відповідальністю «Корпорація «Парус», Товариство з обмеженою відповідальністю «Парус-Спецпроект» (представництво в Україні), Товариство з обмеженою відповідальністю «ІС», Товариство з обмеженою відповідальністю «ІС Мультимедіа Україна» (представництво в Україні) та їх регіональні представники.

Відповідно до Закону України «Про санкції» [2] на ці товариства були накладені обмежувальних заходи, що представлені на рис. 1.

Разом з тим, вітчизняні підприємства, які володіють правами на використання торгових марок «ІС» та «Парус» в Україні, повідомлять, що прямої заборони на торгівлю продукцією цих товариств в Україні немає.

«Санкції вводять заборону на діяльність деяких компаній. Тому компанії-франчайзери, які вже викупили продукцію «ІС» і не потрапили до санкційних списків, зможуть продавати її кінцевим користувачам і далі. Стосовно підтримки вже існуючих клієнтів, то ми зробимо все можливе, щоб поновлення виходили вчасно» [3], – зазначили представники компанії «Сврософтпром», яка володіє правами на використання торгових марок "ІС" в Україні.

При цьому експерти в області ІТ-технологій говорять, що продукція «ІС» може повторити шлях антивіруса Касперського, який теж потрапив під заборону в Україні. У підсумку це програмне забезпечення почали продавати через українську юридичну особу [3].

Рис. 1. Види обмежувальних заходів, що застосовані в Україні до компаній «Парус» та «ІС»

Вітчизняне альтернативне програмне забезпечення є, але головне питання складності переходу полягає в термінах впровадження програм і перенавчання персоналу.

У числі потенційних сильних конкурентів цих компаній з боку вітчизняних виробників виступає ТОВ «Інтелект-Сервіс» із власними програмами «М.Е.doc» та «Сота». Починаючи із 2010 року, програма «М.Е.doc» активно поширювалася та використовувалася вітчизняними суб'єктами господарювання.

Однак через два місяці після накладення обмежень на діяльність російських розробників програмного забезпечення через оновлення програми «М.Е.doc» було запущено комп'ютерний вірус, внаслідок чого постраждала величезна кількість підприємств, організацій та установ, які використовували цю програму. ТОВ «Інтелект-Сервіс» як розробник програмного забезпечення «М.Е.Дос» визнала факт злому і участь свого сервісу в масштабній кібератаці вірусом Petya на персональні комп'ютери вітчизняних юридичних та фізичних осіб [4].

Розуміючи всю відповідальність, розробники М.Е.Дос доклали максимум зусиль, щоб виправити ситуацію. Нами було створено оновлення, яке гарантовано виключає загрози для користувачів. Однак під час проведення слідчих дій сервери компанії тимчасово вилучені для аналізу проникнення. Таким чином, поки ми позбавлені можливості випустити оновлення з підвищеним ступенем безпеки, – відзначили в компанії [4].

Департамент кіберполіції Національної поліції України тоді ж рекомендував усім користувачам програмного забезпечення М.Е.Дос на час проведення слідчих дій припинити використовувати ці програми і відключити від мережі комп'ютери, на яких воно встановлено.

У результаті цього компанія «Інтелект-Сервіс» зазнала як фінансових так й іміджевих збитків, оскільки частина вітчизняних підприємств та організацій відмовилися тимчасово (окремі – взагалі) використовувати сервіс «М.Е.Дос».

Після закінчення хакерських атак та нормалізації роботи програмного забезпечення розробники програми «М.Е.Дос» зробили офіційне звернення [5] до діючих та потенційних клієнтів, у якому зокрема зазначили, що сервіс М.Е.Дос повністю поновив свою роботу та підвищив рівень захисту та безпеки при створенні та розповсюдженні нашого продукту.

Не забули при цьому й вказати на можливих замовників цього процесу: «Проте наші конкуренти розгорнули широкомасштабну гібридну атаку на наше програмне забезпечення М.Е.Дос та нашу компанію» [5].

Сучасні програми автоматизації бухгалтерського обліку та звітності давно переросли рамки заміни офісної програми. Сьогодні будь-яка автоматизована облікова система – це не просто інструмент

формування звітності, а й джерело інформації, оцінка якої дозволяє керівництву підприємства відстежувати тенденції і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

На першій стадії розвитку бухгалтерських програм користувачами автоматизованої облікової системи були тільки безпосередні виконавці (оператори, касири, бухгалтери), які обробляють та вносять в систему інформацію із первинних документів. На цьому етапі система забезпечує базові можливості бухгалтерського, оперативного і податкового обліку, а також формування бухгалтерської і податкової звітності.

На другій стадії розвитку накопиченою в системі інформацією починають користуватися суміжні із бухгалтерією служби підприємства: планово-фінансовий відділ, відділ закупівель, відділ збуту. Ці відділи, користуючись даними, що накопичені в системі, можуть аналізувати структуру витрат підприємства, склад та добросесність основних його контрагентів, шукаючи напрямки підвищення ефективності руху грошових коштів підприємства.

На третій стадії розвитку бухгалтерських програм інформацією системи починає користуватися керівництво підприємств та організацій. Для їх потреб у програмі розробляються спеціальні звіти, у яких інформація подається в зручному для аналізу вигляді, інколи – з графічним зображенням, що дозволяє наочно відслідкувати тенденції зміни контрольованих показників, зокрема доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств.

На четвертій стадії впровадження автоматизованої облікової системи дозволяє консолідувати усю інформацію, що отримується з відокремлених підрозділів великих підприємств, врахувати внутрішні взаєморозрахунки з метою визначення фактичних фінансових показників.

Не кожна бухгалтерська програма пройшла всі стадії розвитку. Окремі з них зупинилися на першій стадії, інші – ще проходять цей процес. Зокрема, більшість програм щодо складання звітності залишаються на першій стадії розвитку, оскільки бухгалтери не хочуть користуватися всіма можливостями, що надаються системою, і вперто продовжують вести реєстри обліку вручну або за допомогою офісних програм, посилаючись на те, що так їм зручніше.

Основні причини затримки інтенсифікації впровадження на підприємстві програм автоматизації ведення обліку, складання звітності та шляхи їх подолання наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Причини, що гальмують впровадження на підприємстві цілісних комплексів автоматизації ведення обліку, складання звітності та шляхи їх подолання

Причини, що гальмують впровадження на підприємстві програм автоматизації ведення обліку	Шляхи подолання
Керівництво підприємства не зайняло на старті впровадження програми позиції з вимогою ведення всіх первинних документів і формування всієї звітності засобами впроваджуваної облікової системи	Видання чіткого та жорсткого наказу керівника підприємства з вимогою ведення всіх первинних документів і формування всієї звітності засобами впроваджуваної облікової системи
Впроваджувана система не дозволяє в допустимі терміни і з розумними трудовитратами розширювати функціональні можливості під потреби конкретного підприємства	Уточнити можливості зміни конфігурації програми під потреби підприємства; знайти іншу програму
Бюджет, що виділяється на впровадження бухгалтерської системи обліку обмежений і не дозволяє внести необхідні зміни в програму з метою налаштування під потреби підприємства	Збільшити бюджет підприємства на впровадження та обслуговування програм автоматизації ведення обліку із залученням сторонніх фахівців або введенням до штату підприємства необхідних професіоналів

При обмеженому розмірі коштів, що виділяються на автоматизацію обліку на підприємстві, слід сформулювати вимоги до програм, які мають впровадити:

Має бути впроваджена спеціалізована конфігурація програми, що найбільш повно охоплює процеси, первинні документи та форми звітності, які підлягають автоматизації на цьому підприємстві.

Впроваджувана система повинна дозволити легко і з мінімальними трудовитратами високооплачуваних фахівців щодо впровадження вносити зміни в наявну конфігурацію з метою розширення функціональних можливостей для задоволення потреб кінцевих користувачів системи.

У процесі експлуатації запровадженої системи під час змін вимог законодавства або розширення сфер діяльності підприємства повинна існувати можливість легкого і безболісного оновлення системи зі збереженням усіх зроблених раніше змін стандартної конфігурації.

Підрядник, який здійснює впровадження системи, повинен мати досвід впровадження на подібних підприємствах.

Отже, комплексна автоматизація бухгалтерського, податкового, управлінського обліку та складання і подання звітності підприємства вимагає комплексного підходу, який передбачає попереднє ознайомлення

із особливостями діяльності підприємства-замовника, формалізацію його основних бізнес-процесів, проектування системи під потреби підприємства, розробку спеціалізованої конфігурації для підприємства-замовника, розгортання автоматизованої системи у замовника, навчання користувачів та супроводження встановленого програмного забезпечення.

Висновки. Таким чином, на сьогодні в ході вибору програмного забезпечення для ведення автоматизованого обліку та складання і подання до контролюючих органів звітності суб'єкти господарювання повинні зважати на ризики, пов'язані з можливістю тимчасової або постійної заборони програм російського виробництва, із необхідністю постійного оновлення програм внаслідок динамічних змін у вітчизняному законодавстві та можливістю використання декількох програм для забезпечення стабільності та резервування інформації на випадок форс-мажорних обставин. Все це, з одного боку, призводить до додаткових витрат на підприємствах, однак ці витрати, як правило, компенсують ризик втрати частини або усієї інформації, яка зберігалася у одній із програм внаслідок хакерських атак або необхідності швидкого переходу на іншу програму через заборону використання існуючої програми.

Література

1. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/40/30/6f76b8df9d0716da74bb4ae6a900d483_1494864914.pdf
2. Про санкції : закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>
3. Заборона "ІС" в Україні: стало відомо, що робити бухгалтерам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodnya.ua/economics/business/zapret-1s-v-ukraine-stalo-izvestno-chto-delat-buhgalteram-1021599.html>
4. Вірус Petya: MEDoc зробив щиросерде зізнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20170705-virus-petya-medoc-zroyuv-shhyroserde-ziznannya/>
5. Звернення розробника М.Е.Дос [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.medoc.ua/uk/news/zvernennja-rozrobnika-medoc>

Надійшла: 23.09.2017; рецензент: д. е. н., проф. Григорук П.М.